

همایش علمی مطالعات حقوقی، علوم قضایی و پژوهش های اجتماعی

نهاد برگزار کننده همایش: موسسه قانون یار

((باهمکاری و حمایت معنوی دانشگاه رهنورد (استان بلخ، کشور افغانستان) -جهاد دانشگاهی استان تهران))

سردبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی شماره مجوز: ۷۸۸۶۴-۱۵۲۱/۳۳۰۱

تاریخ برگزاری همایش: ۱۳ خرداد ۱۴۰۰ شماره مقاله: ۱۹/۸۸۵ رده بندی کنگره: الف ۹۰۳/۷۸۵۵

بررسی شیوه ها و راهکارهای پیشگیری تقنینی و اخلاقی

کشورها در جرائم سایبری

علی زلّقی

گروه حقوق جزا و جرم شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

محمود مال میر^۱

گروه حقوق جزا و جرم شناسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

چکیده

باتوسعه و تحول اینترنت، جرائم اینترنتی نیز در سطح بین المللی افزایش یافته است. جرایم سایبری در بیشتر کشورهای جهان به عنوان یک معضل اخلاقی حادثلقی می گردد و دولت ها درصدد راه حل های مختلفی در جهت جلوگیری از وقوع این تهدید اخلاقی میباشند. جرایم اینترنتی با اشکال مختلفی صورت میپذیرد از جمله این رفتارهای غیر اخلاقی، کلاهبرداری اینترنتی، جاسوسی اینترنتی، سوء استفاده از شبکه های تلفنی و کارتهای اعتباری، وارد کردن ویروس به کامپیوترها، جرایم علیه محرمانگی داده ها و سامانه های رایانه ای به عنوان جرایمی که حریم خصوصی اشخاص را مورد تعرض قرار داده و سبب از بین رفتن محرمانگی داده ها میشود که طبیعتا با سازوکارهای اخلاقی زندگی اجتماعی در تعارض است. به موازات طرح در حقوق داخلی در قلمرو اسناد بین المللی نیز قابل بررسی می باشند. بروز عمل مجرمانه غیر اخلاقی در فضای سایبری، اگر رویه قضایی جنایی در معاهده ای قطعیت یابد، تمام کشورهای مشارکت کننده باید بر اساس یک اصل واحد کنترل داخلی و خارجی موثر بر جرم، اعم از برنامه های پیشگیرانه و یا کیفری داشته باشند. لذا این نوشتار با رویکرد توصیفی و تحلیلی به بررسی سازوکارهای تقنینی و اخلاقی کشورها در قبال جرائم رایانه ای در اسناد بین المللی انجام شده است.

واژگان کلیدی جرایم رایانه ای، فضای سایبری، دسترسی غیر مجاز، تدابیر امنیتی، جرم سایبری

^۱ نویسنده مسئول

جرائم رایانه‌ای، یکی از پیش‌رونده‌ترین جرائم غیر اخلاقی است و با سرعت در حال گسترش است. جهان امروز، جهان علم و فناوری است و پیشرفت را نمی‌توان از آن جدا کرد (شیرزاد، ۱۳۸۸: ۱). استفاده نادرست و غیر اخلاقی از فناوری و اطلاعات ریشه در مسائل غیر اخلاقی دارد (صادق آرانی، ۱۳۹۲: ۶۰-۶۹) جرائم غیر اخلاقی سازمان‌یافته‌اند، اشخاص حرفه‌ای و باسواد انجام و همیشه مجازات‌ها قوانین رایانه‌ای برای مجازات مجرمین کافی اما کامل نمی‌باشد چون هر روز جرائم جدیدی به وجود می‌آید. برای مجازات آن‌ها نیاز به قوانین جدید است همان‌گونه که جرائم اینترنتی همیشه در حال شدن هستند بایستی بتوان با نو شدن جرائم هر ساله قوانینی را که در زمینه جرائم جدید قابل اعمال باشد ارائه کرد (شیرزاد، ۱۳۸۸: ۱). با وجود مزایایی که فناوریهای رایانه‌ای دارند اما به سبب از مشکلات غیر اخلاقی نیز دامن زده مانند عدم رعایت مسائل اخلاقی در کاربری، پدیده‌های غیر اخلاقی متعددی مانند نفوذ رایانه‌های شخصی و اداری، دسترسی غیر اخلاقی به منابع اطلاعاتی و مالی، انتشار افکار و رفتارهای غیر اخلاقی، سو استفاده های جنسی و غیره (پورناغدی، ۱۳۸۸: ۲۱-۲۸) و گفتگو در اتاق‌های گفتگوی اینترنت از عوامل غیر اخلاقی هستند که از سو استفاده اخلاقی از رایانه و اینترنت میشود (پورناغدی، ۱۳۸۸: ۲۱-۲۸) در واقع رشد اخلاق با توسعه تکنولوژی حرکت نکرده (ثقه الاسلامی، ۱۳۹۰: ۴۶-۶۰) چرا که منجر به ایجاد مجموعه‌ای از تخلفات غیر اخلاقی و بزهکاری‌ها شده که از طریق رایانه و یا مؤثر بر رایانه اتفاق می‌افتد. امروزه همراه با توسعه روزافزون کاربری‌ها و توانمندی‌های رایانه و اینترنت در دنیا و گسترش فناوری ارتباطات و اطلاعات، تهدیدهای ناشی از سوء استفاده از آن نیز افزایش یافته است. در نتیجه استفاده ی نادرست از اینترنت مشکلات و بعضاً جرائمی به وجود آمده، که همه آنها به نوعی ریشه در عدم رعایت مسائل اخلاقی دارند. بررسی مسائل غیر اخلاقی در فضای سایبری و همچنین واکاوی عوامل مؤثر بر آن می‌تواند حائز اهمیت باشد. (صادق آرانی، ۱۳۹۲: ۶۰-۶۹) این جرایم رفتارهای غیر اخلاقی هستند که با فناوری اطلاعات از طریق رایانه صورت می‌گیرد، لذا برای رسیدگی به آن و اعمال مجازات، ناگزیر از وضع اعمال و مقرراتی هستیم که متفاوت از شکل سنتی آن

است. نوین و ممتاز بودن جرائم رایانه‌ای و خصوصیات منحصر به فرد آن، همچون عدم لزوم حضور مرتکب در محل جرم در کنار شیوه ارتکاب این گونه جرائم و گاهی داشتن جنبه بین‌المللی آن، نحوه رسیدگی و تعقیب را از جهت مسائل آیین دادرسی با چالش‌هایی رو- به‌رو کرده است. آیین دادرسی کیفری در خصوص جرائم رایانه‌ای در خرداد ۸۸ به تصویب مجلس رسید. بخش دوم آن از ماده‌ی ۵۱ تا ۲۸ آیین دادرسی جرائم رایانه‌ای بیان شد. کشف جرم، تعقیب مجرم، جمع‌آوری ادله، حفظ و نگهداری آن‌ها، قابلیت استناد، استنادپذیری ادله از مهم‌ترین مباحث در آیین دادرسی این گونه جرائم است (پورناغدی، ۱۳۸۸: ۲۱-۲۸). با توجه به اینکه فضای مجازی گسترده‌تر می‌شود و در عین حال شیوه‌های ارتکاب جرم و رفتارهای غیراخلاقی با طیف وسیع آن نیز با پیشرفت تکنولوژی، رنگ و- بوی دیگری می‌گیرد شناخت ابعاد حقوقی جرائم رایانه‌ای و شیوه دادرسی آن با توجه به اینکه کشور ایران نیز مبتلا به این پدیده غیراخلاقی شده، امری ضروریست. شناخت نحوه دادرسی جرائم رایانه‌ای و مراحل آن و کشف و تحلیل نواقص موجود در قانون جرائم رایانه‌ای در راستای رسیدگی هرچه سریع‌تر و بهتر به این معضل اخلاقی^۷ و همچنین پیشگیری از آن اموری هستند که کشور بیش از پیش به آن نیاز دارد. جرائم سایبری هرگونه تخلف از قانون کیفری است که دانش فناوری رایانه‌ای را در ارتکاب، تحقیق و پیگرد دارد و به چند دسته تقسیم می‌شوند (صادق آرانی، ۱۳۹۲: ۶۰-۶۹): جرائمی که در آن‌ها رایانه و تجهیزات جانبی آن موضوع جرم واقع می‌شوند، جرائمی که در آن‌ها کامپیوتر به عنوان ابزار توسط مجرم برای ارتکاب جرم بکار گرفته می‌شود، جرائمی که می‌توان آن‌ها را جرائم کامپیوتری محض نامید. سوءاستفاده از کامپیوتر شامل هر رفتار غیراخلاقی مربوط به پردازش اتوماتیک و انتقال داده‌هاست (آمیدی، ۱۳۸۷: ۱). خطرناک‌ترین خلافاکاری‌های غیراخلاقی رایانه‌ای هک کردن آدرس IP است و خلافاکار خود را به جای کس دیگر جا بزند و افکار شوم یا جنایات مورد نظر خود را اجرا کند (پاکزاد، ۱۳۸۰: ۱)؛ فیشینگ یعنی کاربر در دام آن‌ها افتاده و اطلاعات خود را وارد می‌کند (علیپور، ۱۳۹۱: ۱)؛ ویروس‌های کامپیوتری (ویروس‌ها، کرم‌ها، نرم‌افزارهای جاسوسی و...) که خود را تکثیر، منتشر، کامپیوترهای موجود را بدون اطلاع کاربران آلوده

و به آن‌ها صدمه می‌زند (فضلی، ۱۳۸۹: ۱)؛ سیراستالکینگ شامل استفاده از فناوری ارتباطات به‌خصوص اینترنت برای آزار، تهمت، ارسال نرم‌افزارهای مخرب و تخریب اطلاعات و تجهیزات کامپیوتری است؛ هویت جعلی خود را به جای کس دیگر جا زدن (ایمانی، ۱۳۸۹: ۲۷۰-۲۷۱).

بخش اول: کلیات

بند اول: تعریف جرایم سایبری

در تعریف محدود، اگر رایانه صرفاً ابزار و وسیله ارتکاب جرم باشد، نمی‌توان آنرا جرم در زمره جرایم کامپیوتری قلمداد کرد. اما در تعریف گسترده هر فعل یا ترک فعلی که از طریق یا به کمک سیستم‌های کامپیوتری رخ می‌دهند جرم کامپیوتری قلمداد می‌شود، که از این دیدگاه به سه دسته تقسیم می‌شوند: دسته اول از جرایم کامپیوتر و تجهیزات کامپیوتری، موضوع جرایم سنتی مثل سرقت، تخریب تجهیزات و ... هستند. در دسته دوم کامپیوتر وسیله و ابزار ارتکاب جرم است و از آن برای جعل مدرک، گواهی‌نامه و ... استفاده می‌شود. در دسته سوم جرایم محض، جرایمی مانند هک یا ویروسی کردن که صرفاً در فضای سایبر (مجازی) اتفاق می‌افتد. (پایگاه قوه قضاییه، ۱۳۹۷)

بند دوم: تعریف اخلاق

شاخه‌ای از فلسفه است که با درست یا نادرست بودن مفاهیم و امور سروکار دارد و علماً اخلاق علمی است که از انواع صفات خوب و بد بحث می‌کند صفاتی که با افعال اختیار انسان مرتبط است به عبارت دیگر اکتساب و یا کنار گذاشتن این صفات به اختیار خود انسان است پس موضوع علماً خلاق صفات فاضله و رذیله‌هاست از آنجهت که برای انسان قابل اکتسابی اقبال اجتناب است (مصباح، ۱۳۷۷: ۱)

بند سوم: اخلاق در محیط سایبری

اخلاق در فضای اینترنت، موضوعی چند نظمی (Multi Disciplinary) است که برای درک صحیح آن باید همه ی ابعاد لازم در نظر گرفته شود. پیوند دادن این دو موضوع (اخلاق و فضای اینترنت) به صورت دو قالب مجزا، معنایی ندارد، بلکه باید محیط اینترنت و ویژگی های آن درک و سپس موضوع اخلاق در این فضا بررسی شود. (محقق داماد، ۱۳۹۳: ۴) قابلیت‌هایی است که به صورت بالقوه در اینترنت وجود دارد و می‌تواند سبب تسهیل ارتباطات جهانی میان انسان‌ها، از میان برداشتن تبعیض‌ها در دستیابی به اطلاعات و در نهایت ایجاد جامعه اطلاعاتی جهانی شود. اینترنت علیرغم چهره فناوری‌محور خود می‌تواند پدید آورنده فضایی باشد که در آن اخلاق و روابط اجتماعی افراد تقویت گردد. معمولاً از چنین اخلاقی با عنوان «اخلاق سازنده» یاد می‌شود. استفاده از اینترنت اخلاق خاص خودش را به شیوه‌ای خودکار در کاربران به وجود می‌آورد، کاربرانی که در هر لحظه داده یا اطلاعاتی را تولید می‌کنند. از اینرو «اخلاق اینترنتی» جدای از «اخلاق سازنده» نیست. (طوسی، مهدوی، ۱۳۸۹: ۱) اخلاق رایانه‌ای، از مباحثی است که در اخلاق کاربردی مطرح میشود. اخلاق کاربردی از زیرشاخه‌ها یا پیوست‌های فلسفه اخلاق است که به مباحثی می‌پردازد که به ارزشهای عملی رفتار انسانها در حوزه‌ای خاص مربوط میشود. اخلاق پزشکی، اخلاق زیست محیطی، اخلاق روزنامه نگاری، اخلاق تجارت و ... از شاخه‌های اخلاق کاربردی است. اخلاق فناوری اطلاعات نیز از جمله شاخه‌های اخلاق کاربردی است. این رشته میکوشد به پرسشهایی پاسخ گوید که مرتبط با بنیانهای ارزشی رفتارها و مسئولیتهای افراد در حوزه فناوری اطلاعات است. به عبارتی، اخلاق رایانه‌ای شامل ماهیت و بن مایه‌های قضاوت اخلاقی، استانداردهای قواعد رفتاری در استفاده از فناوری اطلاعات برای تصمیم‌گیری است (رحیمی، اسفندیاری مقدم، ۱۳۸۹: ۴۴۹) در اخلاق فناوری برای این تأکید میشود که فناوری اطلاعات نه تنها در نحوه رفتار و اقدامات روزمره انسانها تأثیرمیگذارد بلکه تلقی آنها را از مسائل نیز تغییر میدهد. (پور قهرمانی،

بخش دوم: تقسیم‌بندی جرائم سایبری و ویژگی‌های آن

ویژگیهای منحصر به فرد اینترنت از جمله محتوای تحریک آمیز، سهولت دسترسی، آسودگی کار با رایانه، هزینه پایین و تحریک برانگیزی، همگی موجب استقبال فرد به استفاده از اینترنت شده است. امکانات وسیع این دنیای مجازی به حدی است که تمامی افراد به خصوص جوانان و دانشجویان که بیشترین کاربران اینترنت در ایران به شمار می‌روند، را به خود جذب کند (پاشایی و همکاران، ۱۳۸۷) ناگفته پیداست که فضای سایبر همانند دیگر عناصر زندگی اجتماعی، از گزند یک پدیده ی بسیار انعطاف پذیر و لاینفک از اجتماع به نام جرم در امان نمانده است. (جلالی فراهانی، ۱۳۸۴: ۱۳۳-۱۶۲).

جرائم کلاسیک: جرائم سستی تلقی می‌شوند؛ اما به علت پیشرفت فناوری، با وسایل نوینی انجام می‌شوند. این جرائم کلاهبرداری سایبری، جعل سایبری، تخریب سایبری، جاسوسی سایبری و غیره است (معتمدنژاد، ۱۳۸۳: ۱). جرایم رایانه ای مدرن: جرائم علیه محرمانه بودن داده‌ها و سیستم‌ها: شnod غیرمجاز داده‌های مخابراتی در یک ارتباط خصوصی یا داده‌های سری که واجد ارزش برای امنیت داخلی و خارجی کشور (نجفی ابرنآبادی، ۱۳۸۲)؛ جرائم علیه صحت و تمامیت داده‌ها و سیستم‌ها: تغییر، ایجاد، محو یا متوقف کردن رایانه‌ای و مخابراتی به قصد تقلب، غیر قابل استفاده کردن، تخریب یا اختلال در داده‌ها یا امواج الکترومغناطیسی، ممانعت از دستیابی اشخاص مجاز به داده‌ها با تغییر رمز ورود و یا رمزنگاری؛ جرائم مرتبط با محتوا: جرائمی که رایانه به عنوان وسیله توسط مجرم برای ارتکاب جرم به کار گرفته و صرفاً فناوری اطلاعات، زمینه ارتکاب آن‌ها را فراهم می‌سازد. تردیدی نیست که محیط سایبر فرصتهای زیادی را در جهت رشد، پیشرفت و توسعه جوامع به همراه آورده است، اما ضمن فرصتهای به دست آمده، این محیط برخی مسائل را در بردارد که امروزه کشورهای جهان با آن درگیرند از جمله میتوان به مشکلات اخلاقی و هنجاری اشاره کرد. ریشه مشکلات هنجاری این است که معاشرت های سایبری همیشه بر پایه هنجارهای پذیرفته شده معاشران نیست. در بسیاری موارد، هنجارهای جامعه ابتدا در تعاملات مجازی و در پی آن در تعاملات واقعی نادیده گرفته شده یا شکسته

می شود. به همین منظور، دست اندکاران و سیاست گذاران بخش های یاد شده در سطوح مختلف درصدد کنترل و از بین بردن هنجارشکنی برآمده اند. برای مبارزه با هنجارشکنی تدابیر امنیتی و کنترلی در سه سطح حکومتی، ملی، بین المللی و فردی پیش بینی و بعضاً به کار بسته شده است. (حیدرکوشا، ۱۳۹۱: ۱۱۴-۱۱۷)

بند اول: بررسی ویژگی ها

تنوع مرتکبان و گستردگی حجم خسارات حاصله (فضلی، ۱۳۸۹: ۱)، سرعت بالای ارتکاب جرم و قابلیت تکرار فراوان، شکل ارتکاب جرائم ناشی از فن آوری مدرن: زمان و مکان ارتکاب جرم: (راجی، ۱۳۸۵: ۶-۷)، سهولت از بین بردن آثار وقوع جرم و بالا بودن رقم سیاه (دزبانی، ۱۳۸۹: ۱). اهمیت بالا در این گزینه حیثیت و وجهه ای می باشد که افراد یا شرکت های معتبر و بانک ها با آن روبرو هستند. در اکثر جرائم به دلیل حفظ جایگاه و جلوگیری از تشویش اذهان مشتریان خود، اقدام به گزارش این گونه جرائم نمی کنند به همین دلیل منجر به بالا رفتن رقم سیاه جرائم و عدم وجود آمارهای جنایی دقیق و درنهایت عدم برخورد مناسب از لحاظ قضایی با این گونه از بزه کاران هستیم.

بزه دیده: فناوری اطلاعات نه تنها زندگی انسان را متحول ساخته بلکه توانسته فضای جدیدی به نام فضای سایبری ایجاد کند. فرآیند کیفری به مثابه مثلی با اضلاع جرم (بزه)، مجرم (بزه کار) و مجنی علیه تحت عنوان بزه دیده است. ویژگی های جسمانی، روانی و شخصیت اخلاقی بزه دیده، می تواند در آفرینش صحنه جنایی وی را سهمیم نماید. (نجفی ابرنآبادی، ۱۳۸۲: ۱)

بند دوم: تعقیب و رسیدگی

قانون جرائم رایانه ای، قانون مجازات اشخاصی که فعالیت غیرمجاز سمعی بصری می نمایند، قانون حمایت از پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه ای، قانون مالکیت معنوی قانون تجارت الکترونیکی، قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، آیین نامه اجرایی قانون انتخابات مجلس خبرگان رهبری، قانون انتخابات ریاست جمهوری و مجازات اسلامی، قانون

مطبوعات و قانون جامع مبارزه با مواد مخدر، ازجمله قوانین مرتبط با حقوق فضای مجازی و جرائم سایبری می‌باشد که در دادسرای جرائم رایانه‌ای تعقیب می‌شود. تقریباً تمامی جرائمی که در فضای حقیقی قابل تحقق و ارتکاب هستند به‌عنوان جرائم سایبری در فضای مجازی هم قابل تحقق هستند؛ اما مسئولیت جبران خسارت زیان‌دیده در فضای مجازی یکی از مهم‌ترین مباحث حقوق فضای مجازی است که شاید بتوان آن را در صلاحیت اولیه دادسرای جرائم رایانه‌ای قرارداد (حسینی، ۱۳۸۶: ۱) جرائمی که در فضای رایانه‌های تحقق می‌یابد مانند کلاهبرداری رایانه‌ای، تهدید و مزاحمت، انتشار تصاویر و فیلم‌های مستهجن و پورن در فضای مجازی، تشویق و ترغیب به فساد و فحشا، استفاده ابزاری از تصاویر زنان جهت فروش کالا یا خدمات، راه‌اندازی مراکز همسریابی، صیغه‌و- ازدواج موقت بدون اخذ مجوز از وزارت، توهین به مقدسات مذهبی و مقامات دولتی، ترویج بی‌دینی و تبلیغ ادیان ضاله، تحریک مردم به شورش، تهدید به بمب‌گذاری یا انجام عملیات تروریستی، دسترسی غیرمجاز و تخریب داده‌ها به اصطلاح هک داده‌ها، تشکیل باندهای قماربازی، تهیه و توزیع مشروبات الکلی و به‌طور کلی همه جرائم که در کارگروه تعیین مصادیق مجرمانه شورای عالی فضای مجازی، بر اساس قانون‌های ذکر شده در بالا به‌عنوان جرائم سایبری و جرائم رایانه‌ای تعیین شده، ازجمله مصادیق جرائم سایبری هستند که رسیدگی به آن‌ها در صلاحیت دادسرای جرائم رایانه‌ای قرار دارد. بعضی از انواع جرائم سایبری و جرائم رایانه‌ای، طبق حقوق فضای مجازی و قانون آیین دادرسی بدون طرح شکایت از سوی شاکی خصوصی قابل رسیدگی نیستند و نیاز به اعلام شکایت شاکی خصوصی دارد ولی بعضی از جرائم که جنبه عمومی داشته و به‌نحوی از انحاء کشف شود قابل رسیدگی در دادسرای جرائم رایانه‌ای بنا به ارجاع دادستان می‌باشد و نیاز به اعلام شکایت شاکی خصوصی ندارد. هرگونه جرمی که در فضای مجازی به وقوع پیوندد در صلاحیت دادسرای تخصصی جرائم رایانه‌ای قابل پیگیری است.

بخش سوم: واکنش تقنینی کشورها

سوءاستفاده از این فضا برای جرم و بزهکاری یک کج‌روی اخلاقی است. جرائم سایبری گاه جنبه فراملی و بین‌المللی دارد، اولین واکنش قانونی ایران قانون اصلاح مطبوعات مصوب ۱۳۷۹/۱/۳۰ مجلس شورای اسلامی بود که در تاریخ ۱۳۷۹/۲/۷ مورد تأیید شورای نگهبان قرار گرفت. در مقابل این نوع جرائم، از طریق وضع «قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای در تاریخ ۱۳۷۹/۱۰/۴ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. ماده‌ی ۱۳ قانون مذکور نقض حقوق پدیدآورندگان آن را مورد حمایت این قانون قرار گرفته‌اند، جرم تلقی و برای آن مجازاتی معادل ۹۱ روز تا شش ماه حبس و جزای نقدی تعیین کرده. سال ۸۲ از طریق تصویب قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۹ مجلس شورای اسلامی بود. به موجب ماده‌ی ۱۳۱ این قانون، جعل اطلاعات رایانه‌ای، تسلیم و افشاء غیرمجاز اطلاعات به افرادی که صلاحیت دسترسی به آن را ندارند، سرقت و تخریب حامل‌های داده و سوءاستفاده‌ی مالی از طریق رایانه (کلاهبرداری و اختلاس) نظامیان، مرتکب حسب مورد به مجازات جرم ارتكابی محکوم می‌شود (حسن بیگی، ۱۳۸۹: ۱). مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷ مجلس شورای اسلامی و به موجب مواد ۷۷، ۷۶، ۷۵، ۷۴، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹ این قانون، کلاهبرداری، جعل، دستیابی و افشاء غیرمجاز اسرار تجاری، نقض حقوق مربوط به مالکیت معنوی (کپی‌رایت) و غیره که از طریق رایانه و در بستر تجارت الکترونیکی انجام شود، جرم و برای آن مجازات تعیین شده. هر یک از چهار قانون فوق‌الذکر در بستر خاص خود قابلیت اعمال دارند. فعالیت‌های بین‌المللی برای مبارزه با جرائم سایبری از دهه‌ی ۱۹۸۰ شروع شد. سازمان‌هایی مانند سازمان همکاری و توسعه‌ی اقتصادی، انجمن بین‌المللی حقوق جزا، سازمان ملل متحد، اینترپل، شورای اروپا و مجمع کشورهای شرکت‌کننده در کنفرانس بین‌المللی مبارزه با جرائم سایبر (۲۰۰۱) بوداپست، اقدامات ارزنده‌ای را در این خصوص انجام داده‌اند (علیپور، ۱۳۹۱: ۱). نخستین گام در جهت تعریف جرایم رایانه‌ای در جهان به سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (O.E.C.D) مربوط است که در سال ۱۹۸۳ توسط گروهی از متخصصان مطرح شد. جرایم رایانه‌ای عبارت است از سوءاستفاده از رایانه‌ها شامل هر رفتار غیرقانونی، غیراخلاقی یا غیرمجاز

مربوط به پردازش خودکار و انتقال داده می‌شود که با تصویب موافقت‌نامه جرایم رایانه‌ای در سال ۱۹۸۶-۱۹۸۵ توسط شورای اروپا، گام‌های زیادی برای تدوین قوانین مرتبط با جرایم رایانه‌ای برداشته شد. در ایران نیز با توجه به توسعه تکنولوژی انفورماتیک و گسترش تخلفاتی از قبیل کپی و تکثیر غیرقانونی نرم‌افزارها و برنامه‌های رایانه‌ای، در دی ماه ۱۳۷۹ قانون حمایت از پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای تصویب شد و قانون جرایم رایانه‌ای نیز در سال ۱۳۸۸ برای تعیین مصداق استفاده مجرمانه از سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. (تابناک، ۱۳۹۸)

پارلمان فرانسه برای اولین بار در ششم ژانویه ۱۹۸۷ اقدام به وضع قوانین در خصوص کامپیوتر کرده بود، آن را اختصاص به تعریف جامع مقررات حقوقی کامپیوتر و تنظیم آنچه که علمای حقوق آن را «منشور بزرگ حقوق بشر در مورد انفورماتیک» نامیده اند، داده بود. در این قانون، که به «قانون انفورماتیک و آزادی» معروف است، فناوری رایانه‌ای تنها به عنوان وسیله‌ای که می‌تواند از حقوق افراد، به ویژه حق رعایت حریم خصوصی اشخاص، تخطی کند در نظر گرفته شده بود، نه به عنوان یک وسیله برای آسیب رساندن به اموال. در هیچ زمانی، در حقوق جزای فرانسه، کامپیوتر به عنوان وسیله‌ای که امکان آسیب زدن به اموال را فراهم کند مورد توجه نبوده است. (تبیان، ۱۳۸۳) انجمن بین‌المللی حقوق جزا که یک سازمان غیر دولتی است در سال ۱۹۹۰ جرم سایبری را به عنوان یک موضوع مورد بحث برای اعضای خود مطرح کرد. در سال ۱۹۹۲ یک نشست مقدماتی پیرامون این جرم در دانشگاه ورتسبورگ آلمان برگزار و قطعنامه‌ای در مورد فهرست جرائم رایانه‌ای صادر کرد. در سال ۱۹۹۴ در نشست نهایی خود در ریودوژانیرو و در نشستهای بعدی خود مصوباتی در این خصوص داشته است. (قاضی زاده هاشمی، ۱۳۹۵: ۱)

اصلاحات قانون: دستاورد این پیمان تغییراتی عملی یا انقلابی در قانون‌گذاری جرائم اینترنتی است. تشکیل سیستم همکاری مؤثر برای کشورهای منفرد: اگرچه پیمان بوداپست توافقی انجام شده توسط شورای اروپا است، اما ۵۵ کشور جهان به آن ملحق شده‌اند. کمک زمینه‌های عمومی در افزایش توانایی واکنش به جرائم سایبری: انقلاب

حقوقی-نهادی و همچنین همکاری مؤثر کشورها با یکدیگر باعث تجمع و انباشته شدن تکنیک‌های قانونی و نهادی در مقابله با جرائم اینترنتی شده است (فضلی، ۱۳۸۹: ۱). یکی از راهبردهای مبارزه با آسیب‌های اجتماعی حاصل از اینترنت، اقدامات ملی و حکومتی کشورهاست. در این راهبرد، کشورها سیاست‌های پیشگیرانه و کاهش دهنده مخاطرات را در دستور کار قرار داده و مسئولیت برقراری امنیت اجتماعی کاربران را به ارگان‌های خاص و مربوط واهی می‌گذارند. برای مثال، آمریکا در سال ۲۰۰۳م مصوبه ای را ابلاغ می‌دارد که بر اساس آن، استراتژی‌های پیشگیری از حمله‌های فضای سایبر علیه زیرساخت‌های حیاتی، کاهش آسیب‌پذیری ملی از طریق فضای سایبر و کمینه کردن خسارات و زمان بازیابی و بازسازی حملات اجتماعی اولویت راهبردی دولت آمریکا را تشکیل داده و فعالیت‌هایی، همچون جاسوسی، خراب کاری، تبلیغات، سرقت اطلاعات و مواردی از این دست در دستور کار دولت قرار می‌گیرد. (ایمانی، ۱۳۹۸: ۱).

اولویت دوم این ابلاغیه اقدامات کاهش دهنده آسیب‌های اجتماعی است. در اولویت دوم، تأکید شده است که دستگاه‌های قضایی ویژه به منظور پیشگیری و پیگرد قانونی مهاجمان سایبر ایجاد شده و بستر استفاده امن و معتبر از سیستم‌های قابل اطمینان و همچنین کنترل نظارتی سیستم‌های کنترل دیجیتال توسعه یابد (ایمانی، ۱۳۹۸: ۱).

دیگردستاوردها: پیمان بوداپست به‌عنوان یک اساسنامه برای افزایش اثربخشی معاهدات موجود در هر کشور عمل می‌کند (به‌ویژه، پیمان همکاری حقوقی متقابل، استرداد برای اجرای مجازات در پیمان و غیره).

بخش چهارم: واکنش اخلاقی کشورها

فناوری اطلاعات در دهه هشتاد مشکلاتی را در اروپا و آمریکا پدید آورد؛ مشکلاتی چون جرم‌های ناشی از رایانه، خسارات ناشی از خطاهای رایانه‌ها، نقض حریم خصوصی از طریق بانک‌های اطلاعاتی رایان دادخواهی‌های ناشی از مالکیت نرم افزار در این زمان دیگر اخلاق رایانه، رشته دانشگاهی بود و همه چیز برای فوران فعالیت‌های پژوهشی مربوطه

اخلاق رایانه آماده بود در سال ۱۹۸۵ جیمز مور مقاله ای با عنوان «اخلاق رایانه چیست؟» در مجله متافیلوفی در شماره ه ای که به رایانه ها و اخلاق اختصاص یافت، انتشار داد. او از دو مفهوم «خلاءهای سیاستگذاری» و «آشفته‌گی مفهومی» برای توصیف اخلاق رایانه استفاده کرد به نظر او مشکل اصلی در اخلاق رایانه به این دلیل بروز می یابد که درست نمیدانیم چه سیاستی را باید در قبال کاربرد فناوری اطلاعات اتخاذ کنیم. توانایی و گزینش‌های ما با رایانه ها افزون گشته درحالی که هیچ سیاستی در قبال آنها برای رفتارهای خود در این مورد نداریم یا اگر داریم سیاستهایی ناکافی هستند. وظیفه اصلی اخلاق رایانه این است که بیان کند ما در این موارد چگونه باید عمل کنیم؛ به عبارت دیگر سیاست‌هایی را تعبیه سازد تا اعمال ما را هدایت کند. نزد مور یکی دیگر از مشکلات این است که این خلاء سیاستگذاری نوعاً همراه با خلاء مفهومی است و اگرچه اغلب مشکلات این حوزه به نظر راه حلی ساده دارند، با کمی تأمل روشن می شود که دستمایه‌های مفهومی ما برای حل این مسائل دچار نقص است ما باید با تحلیل درست، چارچوب مفهومی منسجمی به دست دهیم تا بتوانیم سیاستهایی برای افعالمان تدوین کنیم. (شهریاری، ۱۳۸۸: ۳۷-۳۹)

بحث پیشینه اخلاق رایانه‌های و فناوری اطلاعات به نوربرت وینر استاد دانشگاه آم آی تی در اوایل دهه ۱۹۴۰ در مورد اختراع توپ ضد هوایی و گذاشتن نام آن به «سیرنیتیک» (دانش نظام‌های بازخورد اطلاعات) بر میگردد. مفاهیم موجود در «سیرنیتیک» با ترکیب با رایانه‌های دیجیتال که در آن زمان تازه ابداع شده بودند وینر را به نتایج اخلاقی در باب فناوری رسانید که اکنون به آن «اخلاق فناوری اطلاعات و ارتباطات» می‌گوییم. (شهریاری، ۱۳۸۸: ۵۵-۸۰). دو سال بعد او کتاب «استفاده انسانی از انسانها» را به رشته تحریر آورد که مضمونی مشابه داشت و برخی از پیامدهای محتمل اخلاقی کامپیوتر و فناوری اطلاعات را توضیح میداد و در سال ۱۹۶۳ او برآیند بینش خود در باب پیامدهای اخلاقی و اجتماعی کامپیوتر و فناوری اطلاعات را در کتابی با عنوان «شرکت خدا و خودکار» به چاپ رساند. موضوعات و محتوای این کتاب مسائلی بود چون کامپیوترها و امنیت، کامپیوتر و بیکاری، مسئولیتهای متخصصان کامپیوتر، کامپیوتر و دین، شبکه‌های اطلاعاتی و جهانی

سازی، جوامع مجازی و... که همچنان مسائل جدی مطرح در این زمینه اند. (علی جراحی، ۱۳۸۸: ۱۴۲)

نتیجه گیری

با پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات علی رغم دگرگونی که در زندگی بشر ایجاد می کند منجر به آسیب ها و صدماتی غیر اخلاقی زیادی شد است. رفتارهایی غیر اخلاقی که در محیط رایانه ای واقع می شود ناشی از عدم رشد فرهنگ حاصل پیشرفت فناوری اطلاعات و جایگزین محیط سنتی و فیزیکی و نبود فرهنگ اخلاقی می باشد. این محیط هم مانند محیط سنتی تمامی رفتارهای انسانی سالم و اخلاقی نیستند بلکه چه بسا تخطی از هنجارهای اخلاقی و یا تعریف شده از آن وجود دارد و منجر قربانی شدن و عبارتی بزه دیده شدن اشخاص در محیط رایانه ای میشود. با توجه به ماهیت آن بزه دیدگان خاص خود را دارد، بزه کارانی که با عدم رعایت اخلاق قربانیان خاص خود را دارند بنابراین، لازم است همانند محیط سنتی مورد حمایت قوانین ویژه ای قرار گیرد. هر فعل یا ترک فعلی از طریق یا به کمک رایانه و اینترنت، چه به طور مستقیم یا غیرمستقیم و غیر اخلاقی با هدف سواستفاده های غیر اخلاقی رخ می دهد ممنوعیت قانونی و دارای مجازات است. بیشتر کشورها جرایم رایانه ای یک موضوع جدی و به عنوان یک معضل اخلاقی می باشد و با تصویب قوانینی متناسب با نوع جرایم در پیشگیری از آن تدابیری اندیشیده اند. و از طرفی تنها نباید به سازوکارهای تقنینی بسنده کرد بلکه جوامع باید از سازوکارهای اجتماعی، روانشناسی و جرم شناسی منطبق با اخلاق جهت پیشگیری استفاده کنند. راهکارهای متعدد جهت پیشگیری را بررسی کنند و فرصتهایی ایجاد شود که اصول اخلاقی و همچنین محدودیتهای مرتبط با فضای سایبری که به همگان آموزش داده شود و در کسب مهارتهای تخصصی و حفظ آن باید کوشا بود. یکی دیگر از موارد مهم و قابل تأمل اینست که فرایند جامعه پذیری صحیح و اخلاق دینی از سنین کودکی مورد توجه نهادهای آموزشی کشور ها باشد و باید با سه محور فردی، ملی و بین المللی اقدامات سازنده انجام دهند. با بررسی قوانین کیفری ایران پیرامون جرایم رایانه ای متأسفانه در ایران موضوع تخلفات و جرایم

کامپیوتری دیرتر از کشورهای دیگر نمودار گردیده و شاید علت آن ناشناخته بودن فن -
آوری اطلاعات در ایران است که منجر به خیلی از مسائل غیراخلاقی و ارتکاب به جرایم
غیراخلاقی فراوانی شده است.

واژه‌نامه:

Computer crimes رایانه‌ای جرائم

Immoral crimes غیر اخلاقی جرائم

Computer technology فناوری رایانه‌ای

Ethical issues مسائل اخلاقی

Immoral behaviors رفتارهای غیر اخلاقی

Immoral violations تخلفات غیر اخلاقی

Moral dilemma معضل اخلاقی

Cybercrime جرائم سایبری

Hacking هک کردن

Phishing فیشینگ

Computer viruses ویروس‌های کامپیوتری

Fake identity هویت جعلی

Victim بزه دیده

Moral character شخصیت اخلاقی

Electronic money پول الکترونیکی

Virtual environment محیط مجازی

منابع و مآخذ

۱. شیرزاد ، کامران ، ۱۳۸۸ ، جرایم رایانه ای از منظر حقوق کیفری ایران و بین المللی ، انتشارات جامع بهینه ، چاپ اول ، تهران.
۲. رحیمی، جلال؛ اسفندیاری مقدم، علیرضا، ۱۳۸۹، رویکردی شناختی به تنگناهای اخلاقی ناشی از اخلاق فناوری اطلاعات برخی ملاحظات و راهکارها، فصلنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، ش ۲، دوره ۷
۳. علیپور ، حسن، ۱۳۹۱ ، قانون جزایی فناوری اطلاعات (جرایم رایانه ای) ، انتشارات خرسندی ، چاپ اول ، تهران.
۴. فضلی ، مهدی، ۱۳۸۹ ، مسئولیت کیفری در فضای مجازی ، انتشارات خرسندی ، چاپ اول ، تهران.
۵. دزبانی ، محمدحسن، ۱۳۸۶، جرایم رایانه ای ، جلد اول ، دبیرخانه شورای عالی انفورماتیک، تهران
۶. جلالی فراهانی ، امیرحسین، ۱۳۸۹، مقدمه ای بر آیین دادرسی کیفری جرایم سایبری ، انتشارات خرسندی ، تهران
۷. مصباح، محمد تقی، ۱۳۷۷، دروس فلسفه اخلاق، انتشارات اطلاعات، تهران.
۸. معظمی ، شهلا، ۱۳۸۹، جرم سازمان یافته و راهبردهای جهانی برای مقابله با آن «چاپ سوم ، تهران ، انتشارات دادگستر.
۹. معتمدنژاد ، کاظم، ۱۳۸۳ ، رسانه های جمعی ، جلد اول ، تهران ، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی .

۱۰. فضلی، مهدی، ۱۳۸۹، مسئولیت کیفری در فضای مجازی، انتشارات خرسندی، چاپ اول، تهران.
۱۱. علی جراحی، علی اکبر؛ جعفری، مجتبی؛ درآمدی بر اخلاق کامپیوتر و اطلاعات، مجموعه مقالات دومین کنفرانس شهر الکترونیکی، تهران، پژوهشکده فناوری اطلاعات و ارتباطات جهاددانشگاهی، شهرداری تهران، ۱۳۸۸
۱۲. دیویدچی، ایکائو، ۱۳۹۱، راهبردهای پیشگیری و مبارزه با جرایم سایبری، ترجمه اکبر استارکی و همکاران، چاپ اول، تهران.
۱۳. صادقی آرانی، زهرا، میر غفوری، حبیب الله سبح، زهرا. ۱۳۹۲، (تصمیم گیری اخلاقی در فضای مجازی و عوامل جمعیتی مؤثر: بررسی جرایم اینترنتی در استان یزد). مجله اخلاق در علم و فناوری. ۶۹-۶۰
۱۴. مرزوقی، رحمت الله، هیداری، الهام. ۱۳۹۷، (تجزیه و تحلیل رابطه استقلال سایبری با قلدری سایبری غیر اخلاقی و احساس خوشبختی دانشجویان پزشکی) مجله اخلاق در علم و فناوری؛ ۱۳ (۳): ۴۸-۵۶.
۱۵. پورناغدی، بهزاد. ۱۳۸۸، (اخلاق در فناوری اطلاعات و آسیب شناسی اخلاق و ارتباطات)، اخلاق در علم و فناوری؛ ۴ (۱ و ۲): ۲۸-۲۱.
۱۶. سقه اسلامی، علیرضا. ۱۳۹۰ (ماهیت تحقیق اخلاقی تحقیق در فضای مجازی). مجله اخلاق در علم و فناوری (۳) ۴۸-۶۰
۱۷. پورنقدی، بهزاد. ۱۳۸۸ (اخلاق در فناوری اطلاعات و آسیب شناسی اخلاق ارتباطات). فصلنامه اخلاق علم و فناوری؛ (۱) ۲۴-۲۸

۱۸. صادق آرانی ، میر غفوری ، حبیب الله ، ثابت ، زهرا ۱۳۹۲ (تصمیم گیری اخلاقی در فضای مجازی و عوامل جمعیتی مؤثر: بررسی جرایم اینترنتی در استان یزد)، اخلاق در علم و فناوری؛ ۸(۱): ۶۰-۶۹.

۱۹. کوشا، غلام حیدر، ۱۳۹۱، (اخلاق دینی و تعامل سایبری)، معرفت اخلاقی، شماره دوم بهار، ۱۱۷-۱۴۱

۲۰. پور قهرمانی ، بابک، ۱۳۹۱(اخلاق رایانه ای ، اصول و قواعد آن از منظر اسلام و مقررات بین المللی و داخلی)، فصلنامه علمی -پژوهشی فقه و مبانی حقوق اسلامی، سال چهارم، شماره ۱۳- ۱۲، تابستان و پاییز ، ۷۵-۹۳

۲۱. راجی ، سید محمد هادی، ۱۳۸۵، (نگاهی به قانون تجارت الکترونیکی)، فصلنامه اثبات حقوقی، ۶ و ۷

۲۲. شهریاری، حمید، ۱۳۸۸(اخلاق رایانه ای، تاریخچه و کلیات)، فصلنامه پژوهشی پژوهشنامه اخلاق، سال یکم، شماره ۴، تابستان، صفحات ۵۵-۸۰

۲۳. جلالی فراهانی، امیرحسین، ۱۳۸۴(پیشگیری وضعی از جرائم سایبر در پرتو موازین حقوق بشر)، حقوق اسلامی (فقه و حقوق سابق)، فقه و حقوق شماره ۶، ۱۳۳-۱۶۲

۲۴. حسن ایمانی ، ۱۳۹۸، قانون و نمایندگی در فضای مجازی ، صص ۲۷۰-۲۷۱

۲۵. آمیدی ، مهدی. ۱۳۸۷، مطالعه تطبیقی جرایم سایبری از منظر فقه و حقوق جزا ، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی ، دانشگاه آزاد اسلامی ، تهران ، ایران مرکزی.

۲۶. پاکزاد ، بتول، ۱۳۸۰، جرایم رایانه ای ، پایان نامه کارشناسی ارشد ، دانشگاه شهید بهشتی.

۲۷. نجفی آبرآبادی ، علی حسین، ۱۳۸۲ ، سخنرانی در زمینه جرم شناسی (پیشگیری) ، کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی ، ویرایش مهدی سیدزاده ، ترم دوم
۲۸. حسینی ، بیژن، ۱۳۸۶، جرایم سایبری علیه کودکان و زمینه های جرم شناختی آن ، کارشناسی ارشد پایان نامه ، دانشگاه آزاد اسلامی ، واحد علوم تحقیقات.
۲۹. حسن بیگی ، ابراهیم، ۱۳۸۹، آسیب شناسی شبکه اطلاع رسانی وب جهانی و ارائه راهکارهای مناسب برای مقابله با تهدیدات از منظر امنیت ملی با تأکید بر جنبه های قانونی و فنی ، پایان نامه دکتری ، دانشگاه عالی دفاع ملی.
۳۰. انواری، آمنه، علیوردی نیا، اکبر، ۱۳۹۴، (جرایم سایبری در ایران، مصادیق جرایم سایبری و راهکارهای مقابله با آن)، کنفرانس بین المللی علوم انسانی روانشناسی و علوم اجتماعی، مرکز همایشهای صدا سیما
۳۱. طبقه بندی و آسیب شناسی جرایم رایانه مجله پگاه حوزه، ۱۳۸۷، شماره ۲۳۳
۳۲. قاضی زاده هاشمی، زینب، ۱۳۹۵، (واکنش های قانونی به جرایم سایبری)، سامانه آموزش مجازی، (<http://cjt.ir>)
۳۳. محقق داماد، مصطفی، جهانگرد، نصرالله، پازری، محسن، ۱۳۹۱، (توسعه ی حقوق و رعایت اخلاق در محیط سایبر) (<https://rasekhoon.net>)
۳۴. طوسی، آرمان، ۱۳۸۹ ، روانشناسی اخلاق در فضای مجازی، <http://cyber-space.blogfa.com>)
۳۵. پایگاه اطلاع رسانی امور فرهنگی قوه قضاییه، ۱۳۹۷، تعریف جرایم سایبری چیست؟) (<http://www.farhangionline.ir>)

جهاد دانشگاهی

Academia.edu

TBBIN.com

CiteFactor

Symposia

JREF.IR

DRJI

CIVILICA

CONF PAPER

ESJI

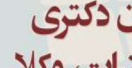
ICI WORLD OF JOURNALS

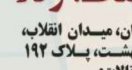
Bahamayah.com

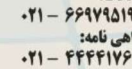
science alert

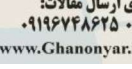
easyPapers

CONF

INDEX COPERNICUS

کنفرانس یار

موسسه قانون یار

با همکاری مراکز علمی و دانشگاه های داخلی و خارج از کشور همچون مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی و نمایه مقالات در سایت sid.ir (دانشگاه بین المللی رهنورد/بلخ/افغانستان) (موسسه بین المللی icsi world of journals/ورشو/لهستان) (انجمن علمی بین المللی citefactor/citefactor/آریزونا) برگزار می کند:

همایش ملی مطالعات حقوقی، علوم قضایی پژوهش های اجتماعی

۱۳ خرداد ۱۴۰۰ - تهران

داوری زود هنگام مقالات

استان تهران-موسسه قانون یار

محورهای همایش:

- * مقالات در گرایش های حقوق خصوصی، حقوق جزا
- * حقوق عمومی، حقوق بین الملل، حقوق قضایی، فقهی و
- * مقالات در گرایش های علوم ثبتی و علوم اقتصادی و بانکی
- * مقالات در گرایش ها و موضوعات علوم اجتماعی و علوم تربیتی

روش های ارسال مقالات به همایش:

- * ارسال فایل Word مقاله (به همراه شماره تماس) به ایمیل Phdsara@yahoo.com
- * ارسال فایل Word مقاله به واتس آپ یا تگرام شماره ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

به ده مقاله برتر و برگزیده همایش، ده تقدیریه به همراه تقدیرنامه مخصوص اعطا می گردد. به مقالات ارسالی و پذیرفته شده پژوهشگران، گواهی نامه معتبر اعطا می گردد. تمامی مقالات همایش در پایگاه ها و سایت های ملی و بین المللی نمایه و درج می گردند. داوری مقالات حداکثر سه روز می باشد و گواهی نامه در کمتر از یک هفته صادر می شود.

جهاد

تقویت رزومه

داوطلبان آزمون دکتری

اساتید دانشگاه، قضات، وکلا

دیرخانه: تهران، میدان انقلاب، خیابان اردیبهشت، پلاک ۱۹۲ واحد پذیرش مقالات: ۵۲۶ و ۶۶۹۷۹۵۱۹ - ۰۲۱

واحد صدور گواهی نامه: ۴۴۴۴۱۷۶۴ - ۰۲۱

مشاور و راهنمای ارسال مقالات: ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵ - ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

www.Chanonyar.ir www.Olomensani.ir

